

non esse necessarium, ut primus dies a vespera incepit, quia prius nominata est, in illis verbis, *Factum est respere, et mane dies unus*, quia eodem modo cæteri dies referuntur. Unde recte dixit Basilius, homilia secunda, in Exameron, nominatam esse prius vesperam, quia est finis diei, utique artificialis, et postea mane, quia est finis noctis, ut hinc constaret, in illo primo die naturali artificiale diem integrum præcessisse, et noctem etiam integrum subsecutam fuisse. In quo Basilius multum nostræ sententiae favet. Ad congruentiam vero dicimus meliorem ordinem fuisse, ut primus dies ab initio diei inciperet respectu istius hemisphaerii, in quo et conditus paradisus, et primus homo creatus est: et hoc magis pertinet ad perfectionem operum Dei. Nam sol in quocumque situ fuerit creatus, perfectus factus est. Et primus etiam dies qui fuit veluti proprium opus ejusdem diei, ut supra dixit Ambrosius, perfectus fuit simul cum divisione diei a nocte, in qua hujus diei opus terminatum est. Et ita obiter constat, quomodo hujus diei opus per totum spatium unius diei paulatim fuerit factum, quia per unam integrum conversionem solis consummatum est.

CAPUT IV.

QUE FUERIT AQUARUM DIVISIO SECUNDO DIE FACTA.

1. *Ordo explicandi opus secundi diei.*—Opus secundæ diei his verbis Genesis primo refertur. Dixit quoque Deus, *Fiat firmamentum in medio aquarum, et diridat aquas ab aquis.* Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant super firmamentum, et factum est ita, vocavitque Deus firmamentum cælum. In quibus verbis duo opera insinuantur, unum est effectio firmamenti et aquarum divisio, quæ ita sunt connexa inter se, ut vix possit unum sine alio explicari. Nihilominus tamen ad majorem claritatem de illis sigillatim dicemus, ea, quantum fieri poterit, distinguendo. Et quamvis effectio firmamenti prius referatur, nihilominus prius de aquarum divisione dicemus, quia finis fuisse videtur, propter quem firmamentum constitutum est. Cirea divisionem autem aquarum duo explicanda occurunt. Unum est, quales fuerint illæ aquæ, aliud est, qualis divisio inter eas facta fuerit. In priori puncto, quoniam ex illis aquis, quædam dicuntur mansisse sub firmamento, et aliae supra firmamentum, de prioribus, certum est apud omnes fuisse aquas elementares, seu ipsum aquæ elemen-

tum, quod tunc totam terram tegebat, ut nos credimus; de aquis autem, quæ supra firmamentum posite sunt, aut permanserunt, magna est difficultas quia illud firmamentum vocatum est cælum: supra cælum autem non appetat, quæ aquæ mansisse potuerint, et usque hodie in loco illo durare.

2. *Prima opinio de aquis quæ sunt supra fundatum.*—Propter hanc ergo difficultatem prima opinio de illis aquis fuit, non esse corporales, sed spirituales, id est, Angelos ipsos cœlestes, qui per metaphoram quamdam aquæ cœlorum vocantur, vel quia ornant et quasi foecundant cœlos, sicut aquæ terram, vel quia super cœlos discurrunt, sicut aquæ super terram. Hanc sententiam indicare videtur Philo, libro de Mundi opificio, in principio: nam prius aquam vocat incorpoream essentiam, et postea in opere secundi diei non declarat alias aquas super firmamentum relictas. Clarius hoc sensit Augustinus, libro 13 Confess., cap. 13 et 32, et lib. 4, de Gen., cont. Manich., c. 41, ubi aquas supra cœlum vocat *invisibles*, quæ a paucis intelliguntur non locorum sedibus, sed dignitate naturæ superare cœlum. Idem insinuat Hieronymus (si ejus est expositiō), in id Psalm. 76: *Iluxerunt coruscationes tuae orbi terræ, et id, Viderunt te aquæ Deus.* Et adducit illud Apoc. 17: *Aquæ multæ, populi multi,* et illud Psal. 148: *Et aquæ omnes quæ super cœlos sunt laudent nomen Domini: mentes (inquit) et animæ puræ.* Et expressius in id Psal. 103: *Qui regis aquis superiora ejus. Superiora (inquit) celi juxta Genesem ab aquis teguntur, quia aquas super firmamentum positas multitudinem Angelorum intelligimus, juxta illud: Aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.* Præcipuus vero auctor hujus sententiae censetur Origenes qui aquas supra cœlum sanctos Angelos, infra cœlum vero malos Angelos interpretatur. Ita de illo refert Epiphanius, in epist. ad Joan. Episcop. Hierosol., quæ inter Epist. Hieronymi est 62, et satis insinuat ab eodem Origene, hom. 4, in Gen., prope initium.

3. *Improbatur prædicta opinio.*—Verumtamen hæc sententia nullo modo sustineri potest, sed ut certum statuendum est aquas illas, quæ supra firmamentum mansisse dicuntur, materiales et corporales esse. Ita docet, improbata priori sententia, et tacito nomine auctoris ejus, Basilius, hom. 3, Exaemer., et Ambrosius idem supponit, fere toto lib. 2, Exaemer., et probat Rupertus, l. 1, Gen., c. 23, et Hugo de sancto Victore, lib. 1, de Sacram., p. 1, cap. 17, us-

CAP. IV. QUE FUERIT AQUARUM DIVISIO SECUNDO DIE FACTA.

111

que ad 23, et consentiunt theologi et Doctores in sequentibus opinionibus allegandi. Ratio vero non est alia nisi ipsamet historica narratio Genesis, quæ omnino destruitur, si verba violenter exponantur, quod maxime fit, cum ad metaphoras discurras, et inusitatas, detorquentur sine ullo fundamento in verbis, et sine ulla necessitate, quod ab illa sententia manifeste fit. Præsertim quia in aliis locis Scriptura satis significatur, illas aquas esse corporeas, et ab Angelis distinctas. Primum probant verba illa Psalm. 103: *Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus.* Nam sicut in eis de cœlo corporeo sermo est, ita de corporeis aquis intelligenda sunt, quibus tanquam tecto, seu tignis ornata esse dicuntur: et ita ab omnibus illa verba intelliguntur. Secundum autem probari potest ex verbis illis Psalm. 148: *Et aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.* Nam prius ad Deum laudandum, Angelos Dei, et virtutes ejus, et solem, ac lunam et stellas, et cœlos cœlorum David vocaverat, et tandem descendit ad aquas, quæ super cœlos sunt: ergo per illas aquas aliquid ab Angelis distinctum intellexit. Ac proinde eas ad laudandum Deum provocat, non quia intellectuales sint, vel animatae, sed quia ad laudandum Deum nos excita debent, ut Basilius notavit, et constat ex sequentibus versibus, in quibus omnes abyssos, ignem, grandinem, nivem, glaciem, etc., ad eamdem Dei laudem vocat. Præterea absurdissimum est, per aquas, quæ sunt sub firmamento, spiritus malos intelligere cum de illis aquis statim dicatur: *Congregentur aquæ, que sub cœlo sunt, in loco unum, et appareat arida:* ergo etiam est absurdum, per aquas supra cœlum spiritus bonos interpretari. Neque obstat nobis Augustini auctoritas, nam prius testimonium idem Augustinus 2 Retract., cap. 6, correxit his verbis: *Non satis considerate dictum est. Res autem in abdito est valde.* In altero vero loco nihil affirmat, nam concludit, *quanquam de hac re nihil temere affirmandum est, obscura est enim, et remota a sensibus hominum.* Expositio autem illa in Psalmos non habet Hieronymi auctoritatem. Et præterea auctor ejus in priori loco expresse declarat, sensum illum esse tantum spiritualem.

4. *Secunda opinio communis inter scholasticos.*—Secunda opinio est, aquas supra firmamentum esse quidem corporeas, non tamen elementares, neque ex aqua elementari factas, sed esse quoddam corpus cœleste, quod crystallinum vocant incorruptibile, et per creationem ex cœlesti materia factum. Hæc sententia

satis communis est inter scholasticos. Eam inter alias refert D. Thomas, 1 p., quæst. 68, art. 2, et problematice illam defendit. Magis vero illam probat Bonaventura, in 2, dist. 14, in prima ejus parte, art. 1, quæst. 1 et ibi Durandus cum aliis. Et placuit etiam Abulensi, Cajetano, Lyrano et Catharino, in Genes., et Ægidio, in 2 part. Exaemer., cap. 14. Qui consequenter dicunt cœlum illud aquam vocari, non propter naturam aquæ, sed propter similitudinem in aliquibus proprietatibus, ut in perspicuitate et uniformitate omnium partium, quia nullam stellam habet, sed partibus omnino similibus constat, sicut aqua: item in frigiditate non quidem formalis, sed virtuali, putant enim cœlum illud vim habere frigesciendi, et in hoc etiam aquis assimilari. Fundamentum hujus sententiae est, quia per firmamentum hoc die factum intelligunt, vel octavam sphæram cœlestem, vel collectionem omnium orbium celestium usque ad illam inclusivæ et supra hoc cœlum, seu firmamentum, putant esse collocatas aquas, quæ supra firmamentum esse dicuntur. Et hinc inferunt illas non posse esse elementares, quia cum firmamentum, et orbis cœlestes sint corpora incorruptibilia, non est verisimile supra incorruptiles cœlos aquas corruptibiles permansiisse. Atque ita concludunt esse aliquod cœlum incorruptibile, quod aqueum vocatum est propter similitudinem, ut declaravi, et crystallinum, quia non est corpus fluidum, sed densum et firmum, sive illud sit nonum, sive decimum cœlum, et infra cœlum empyreum existens, ut aliqui opinati sunt.

5. *Rejicitur etiam hæc secunda opinio.*—Sed hæc sententia, nobis non probatur. Primo, quia nimis metaphorica interpretatione vocem aquarum exponit, quod est contra sinceritatem historica narrationis, ut sæpe dixi. Secundo, quia in allegatis verbis prius dicitur: *Fiat firmamentum in medio aquarum.* Per quæ verba satis profecto significatur non fuisse tunc aquas factas, sed potius factas supponi, et interjectum esse corpus, quo separarentur inter se. Interrogo ergo, in qua significatione ibisatur nomen aquarum, non enim potest simul elementum aquæ, et corpus illud cœleste significare, quia non dicuntur aquæ nisi æquivoce: et non est verisimile, unum vocem in eadem oratione æquivoce sumi. Neque etiam potest significare solum corpus cœleste, quia pars illarum aquarum sub firmamento mansisse dicitur: ergo tantum significat aquas elementares, quarum pars etiam fuit aqua, quæ

super fundamentum mansit: ergo non potest esse cœlestes corpus incorruptibile. Et non parum confirmatur hæc ratio ex uniformi appellatione aquarum, quæ sèpius ibi repetitur, nam si æquivocatio vocis ibi admittatur, tota certitudo illius historiæ ambigua relinquitur. Nam cum prius dicitur, *et spiritus Domini se-rebalur super aquas*, non poterimus cum fundamento dicere, quod supra elementum aquæ, magis quam super cœlum illud aqueum spiritus ferebatur. Deinde incredibile est in sententia illa: *Fiat firmamentum in medio aquarum*, vocem aquarum in una significazione univoca sumptam esse, et cum statim addit, *et dividat aquas ab aquis*, in dupli significacione, et æquivoca sumi. Accedit, quod paulo post, cum dicitur, *congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum*, iterum pro solo elemento aquæ vox illa accipitur. Non est ergo in illo contextu multiplex significatio illius vocis admittenda, quæ et obscuritatem et ambiguitatem parit, præsertim cum illa significatio nullum fundamentum in usu, vel impositione vocis habeat. Neque etiam in translatione vocis, quia etiam de illa non constat ex Scriptura, neque ex aliis antiquis auctoribus: nec denique in re, quam significare dicitur, scilicet, in cœlo crystallino, quia neque illud esse omnino manifestum est, cum philosophis et astrologis antiquioribus fuerit ignoratum: et quamvis jam constet illud esse, ignota nobis est ejus natura, ut propter aliquam proportionem ad illam, aqua per translationem fuerit appellatum. Nam quod dicitur, vim frigefaciendi habere, unde quæso constat, aut quo experimento probari potest? Necminus incertum est, totum illud corpus esse uniforme in partibus suis, aut esse perspicuum, vel diaphanum. Cur enim non poterit esse opacum, et non lucidum, ut et illuminationem cœli empyrei impedit, et ex se lumen emittere non possit?

6. *Tertio principaliter rejicitur dicta opinio.* — Itaque vim et proprietatem verborum considerando, certe sententia illa non videtur probanda: minus autem a nobis probari potest, ad rem ipsam spectando. Nam si cœlum illud crystallinum incorruptibile est, sicut et firmamentum, ut illa sententia supponit: profecto utrumque in ipso creationis initio factum est, juxta sententiam, quam sequimur: ergo in eodem creationis momento facta est divisio aquarum, nam supra inferiores orbes cœlorum stellatorum fuit tunc crystallinum cœlum, et aliae aquæ sub firmamento fuerunt. Sed dicent fortasse, quamvis crystallinum cœlum fuerit

creatum in principio, nihilominus firmamentum, seu cœlum, in quo nunc sunt stellæ, cum cœteris inferioribus cœlis factos esse in hac secunda die. Nam antea, seu in principio totum spatium, quod nunc illi cœli occupant, plenum erat aquis, quæ usque ad cœlum crystallinum pertingebant: ideoque non erant aquæ ab aquis separatae, postea vero, facto cœlo, seu firmamento in illo spatio, in quo nunc est, divisæ sunt aquæ superiores ab inferioribus. Sed hic evadendi modus in alia non minora incommoda incidit. Nam vel ponit, cœlum stellatum corruptibile, utpote ex elementari aqua, et materia ejus formatum, et hoc est in superioribus improbatum; nam rationes, quibus in libro primo probavimus, cœlum esse incorruptibile, non minus de cœlis stellatis, quam de superioribus probant, imo de istis maxime locuti sumus. Vel ponit hos cœlos incorruptiles, et sic non potuerunt ex aquis produci: cur ergo non simul cum aliis cœlis incorruptilibus creati sunt? Et præterea quomodo potuit novum corpus creari in tanto spatio aquis replete, et non ex aquis, nisi vel totam illam partem aquæ annihilando, vel eam per nimiam condensationem in inferiorem locum alias aquis plenum intromittendo, et omnes illas comprimendo, quorum primum valde absurdum est: secundum autem valde præternaturale et imperfectum.

7. *Tertia opinio moderans præcedenti.* — *Rejicitur tamen variis ex capitibus.* — Ad vitanda igitur aliqua ex his incommodis, quidam quasi tertiam opinionem introducunt, vel præcedentem moderantur, nam cum illa in conclusione convenient, nimurum, aquas supra firmamentum esse cœlum crystallinum: in natura vero illius cœli et in modo productionis ejus et divisionis aquarum ab aquis, differunt. Nam imprimis etiam crystallinum cœlum dicunt esse corruptibile, et ex aqua, quæ in principio totum spatium usque empyreum cœlum replebat, simul cum firmamento in hac secunda die productum, et ita per utriusque productionem aquas ab aquis fuisse divisas. Unde superiori sententiae addunt, cœlum crystallinum nomine aquarum significatum esse, non solum propter similitudinem in aliquibus accidentibus, sed maxime, quia ex materia aquæ formatum est. Et hanc opinionem attingit Molina, dicto tract., disput. 10, et inter opiniones dicentes aquas supra firmamentum esse aliquod cœlumstellato superius, probabiliorem putat. Verum tamen hæc sententia in eo quod cœlum crystallinum corruptibile ponit, et ex materia ele-

mentari, minus probabilis est, quam præcedens. Supponit etiam hæc sententia solum cœlum empyreum fuisse in principium creatum, quod a nobis in præcedenti libro rejectum est. Et nihilominus proprietatem verborum Scripturæ non salvat, nec retinet: tum quia præcedens aqua omnino est transmutata, et quoad substantiam, et quoad qualitates omnes proprias elementi aquæ: propter solam autem materiam primam, vel propter transmutationem ex subjecto præcedenti non potest cœlum inde productum proprie aqua vocari: tum etiam quia alias etiam firmamentum posset aqua vocari, quia juxta dictam sententiam ex eadem aqua productum est; et ita falsum esset, illud cœlum divisisse aquas ab aquis cum ipsum non minus aqueum sit. Et præsertim in illis primis tribus diebus, in quibus juxta hanc sententiam non erat stellis ornatum, ac proinde tantam similitudinem cum aquis habuit, quantam inter illud superius cœlum et aquam illa opinio excogitavit.

8. *Concluditur aquas superiores et inferiores esse elementares, et proponuntur difficultates contrariae.* — Relinquitur ergo utrasque aquas tam superiores, quam inferiores esse veras, ac proprias, seu elementares. Hoc autem posito, nascitur difficultas, quomodo talis aqua supra firmamentum esse possit, cum in citatis verbis Scriptura declaret illud firmamentum vocatum esse cœlum, ac proinde verum cœlum fuerit: quia non est appellatum, nisi quod erat: cumque postea in quarto die dicatur, posuisse Deum stellas in firmamento, id est, in illo cœlo. Unde colligitur, illud firmamentum fuisse ipsummet cœlum, quod nunc stellatum appellamus. Quomodo ergo verae et elementares aquæ supra illud cœlum permanere et conservari possunt, cum hoc contra omnem naturæ ordinem esse videatur? Quomodo etiam firmamentum in loco adeo excelso factum potuit dividere elementum aquæ in duas partes, quarum una supra illud cœlum sit, cum elementum aquæ in loco longe inferiori collocetur et illum tantum replet?

9. *Quarta opinio aquas elementares etiam inventri supra octaram sphæram.* — His autem difficultatibus non obstantibus est quarta opinio antiqua et gravis multorum Patrum, qui senserunt aquas illas et supra octavam sphæram coelestem esse, et nihilominus veras aquas elementares esse. Ita sentit Josephus, l. 1 Antiquatum, cap. 1, alias 2, dicens: *In hac die secunda cœlum in sublimi fuisse collocatum, glacieque circumactum et humida ac pluvia*

natura, ob terram irroratione jurandam, competenter temperatum. Idem sentit Justinus Martyr, in lib. Quæstion., quæst. 93, et significat hoc non repugnare, quia illæ aquæ non agitantur ventorum impetu, et dum sua vi et copia deorsum vergunt, ibi quiescere et astrorum influentiam temperare. Idem docent communiter antiqui Patres super Genesim, Basilius, hom. 3, Ambrosius, lib. 2 Exaemer., cap. 3, Chrysostomus 4, et super Psalm. 148, Beda, in Quæst., et in Exaemer., Hilarius, in Psalm. 135, Hieronymus, Epist. 83, ad Oceanum, Epiphanius, in Epist. ad Joan. Hierosolymitanum, Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 9, Rupertus, lib. 1, in Genes., cap. 23 et sequentibus, usque ad 31, indicat Anselmus, lib. 1, de Imagine mundi, cap. 25, ubi firmamentum dicit esse superius cœlum inter medias aquas firmatum, de quo etiam dicit esse ex aquis instar glaciei, seu crystalli solidatum. In capite autem 28, ait: *Supra firmamentum sunt aquæ instar nebulae suspensa, quæ cœlum in circuitu ambire traduntur, unde et aqueum cœlum dicitur.* Idem sentit Hugo de sancto Victore, lib. 1, de Sacram., part. 1, cap. 17, et adnotationibus in Genes., cap. 6, et Richardus de sancto Victore in tractat. Exceptionum, lib. 2, cap. 7, et plures alios refert Ascanius in Glossa magna, ubi constanter hanc sententiam defendit, et pro eadem pugnat Molina, dicto tractat., disput. 10, et Cardinalis Bellarminus in illud 148, et aquæ omnes quæ supra cœlos sunt.

10. *Eius fundamentum.* — Fundatur præcipue hæc sententia in proprietate verborum Genesis ut jam illa ponderavimus, a qua non est facile recedendum propter solam operis admirationem et rationes philosophicas, præsertim cum Patres communiter ita historiam illam intelligent, ut visum est. Et confirmatur hoc maxime ex aliis Scripturæ locis, quæ tam expresse loquuntur, ut sine magna vi ad alios sensus torqueri non possint, ut sunt illa verba Psalm. 103: *Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus.* Ubi cœlorum nomine orbes cœlestes comprehenduntur, tum quia absolute, et sine limitatione cœli nominantur: tum etiam quia laudatur ibi Deus a Psalmista ex altissimo solio, in quo residet: supra illos igitur cœlos dicuntur esse aquæ tanquam tectum eorum. Alter locus est Ps. 148: *Laudate eum cœli cœlorum, et aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.* Alius est Daniel 3, in Psalm. trium puerorum: *Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos sunt*

Domino, etc. Ex quibus idem conficitur argumentum. Ratio vero pro hac sententia nulla melior esse potest, quam voluntas facientis, quam ipse sufficienter revelavit. Aliæ enim, que ferri solent, sine dubio solidae non sunt, ut statim dicam. Fiet autem hæc sententia plausibilior, si ostenderimus difficultates, quæ in illa occurunt, insuperabiles non esse.

11. *Prima difficultas proximam quartam opinionem multipliciter expeditur.*—Prima difficultas est, quia, cum aqua sit corpus grave, non videtur posse in tanta multitudine aquarum supra corpus coeleste detineri. Ad quam difficultatem interdum respondent Patres, eadem virtute divina, qua ibi constituta sunt, conservari, non quasi sustentatae a celo, sed sola efficacia divinæ virtutis; quod videtur sentire Ambrosius. Aliter dici potest cœlum stellatum vel non gravari aquis, quantumvis ipsæ deorsum inclinentur, quia incorruptibile est, et dividi non potest. Unde (secundum eos, qui putant esse ex materia corruptibilium corporum, seu aquæ) quia ita est sua forma, et qualitatibus solidatum, et quasi firmatum, ut nullo pondere lœdi possit, quod sentit Anselmus, et magis Hilarius, et aliqui secundum hanc proprietatem, firmamenti nomen interpretantur. Fortasse etiam posset in rigore philosophico dici, aquas semel positas divina virtute extra ordinem elementorum, et supra cœlos, ibi non gravitare, quia inclinatio elementi ad talen locum non est nisi propter ordinem elementorum inter se: et ita aqua infra terram constituta ascendit, si non impeditur, constituta vero in aere descendit. Hæc autem ratio cessat, postquam aquam extra ordinem elementorum constituitur, ideoque supra cœlum existens nullam vim infert cœlo, supra quod proxime existit, atque ita sine ulla difficultate ibi detinetur.

12. *Secunda difficultas ut solvatur a Patribus nonnullis.*—*Non probatura dicta solutio.*—*Verior solutio.*—Secunda difficultas est, quia cum aqua sit corpus liquidum et fluidum, et alioqui firmamentum sit rotundum, et in superficie connexa planiciem non habeat, non videntur posse aquæ ibi ita quiescere, ut non fluant. Propter quam difficultatem Basilius et Ambrosius dixerunt, non oportere, ut superior pars firmamenti rotunda sit, quia potest esse plana, vel quadrata, quamvis inferius sit concava et rotunda. Sed hoc, licet aliquo non improbabil modo possit de supremo cœlo empyreo cogitari, seu conjectari, destellato non potest habere probabilitatem, quia intra pri-

mum mobile continetur, quod in superficie concava rotundum est, et illi proportionari, et quasi adæquari debet superficies convexa stellati cœli. Item, quia alias non posset illud cœlum circulariter moveri intra aliud. Unde alii respondent aquas illas celestes esse densas, et concreatas ad modum crystalli, et ideo non fluctuare, quod sentiunt Josephus, et multi alii, quos Ascanius refert; alii vero, ut Chrysostomus et Anselmus indicant esse aquas suspensas per modum vaporis, seu nebulæ. Hæc tamen omnia incerta sunt, et nulla ratione, vel testimonio probantur, neque necessaria sunt ad difficultati propositæ satisfacendum. Nam licet ibi aquæ essent fluidæ, et liquidæ juxta modum sibi maxime connaturalis, permanere ibi possent firmæ et immutatae, non tantum per virtutem Dei speciale, ut indicant Ambrosius et Beda: sed etiam sine novo miraculo, ut sic dicam, seu speciali manutenenientia Dei. Quia aqua non movetur, nisi vel ex se ad locum naturalem, vel ab alio agitata, ibi autem non sunt venti, nec aliis extrinsecus motor, a quo commoveatur: neque etiam ad naturalem locum moveri potest, quia cœlum penetrare, aut dividere non potest; et ideo neque supra ipsum cœlum potest fluere, quia una pars cœli non est magis naturalis locus ejus, quam alia. Eo vel maxime quod si istæ aquæ sunt supra cœlos, erunt circulariter diffusæ, et totam supremam sphærā mobilem circumstantes, et intra illud spatiū quod occupant, erunt cum proportione diffusæ in æquali profunditate, et ideo non poterit una pars aquæ magis aliam impellere, quam ab illa impelli: manebit ergo tota aqua fixa, et immobilis. Posset vero aliquis cogitare moveri circulariter ad raptum primi mobilis. Quod quidem si ab aliquo mordicus asseratur, non video inconveniens alicujus momenti, quod inde sequatur: dicetur tamen sine fundamento, quia primum mobile rapit suo motu corpora, quæ sub se continent, non tamen corpus supra se existens, quia, licet sit illi contiguum, non est illi adhaerens, neque ab illo sustentatur, etiamsi sit aqua, ut declaravi: et ideo licet illud cœlum aquas contingat, et juxta illas dilabatur, non illas agitabit, nec secum feret.

13. *Tertia difficultas varie expeditur.*—Tertia difficultas est, quia saltem illæ aquæ erunt ibi violenter, quia erunt extra locum naturalem, et præter convenientem ordinem, quem simplicia corpora universi ex natura sua postulant. Ad hoc vero responderi potest ex

Patribus, non posse dici violentum, quod jussu Dei factum est, quia magis naturale est, etiam aquæ obedere Deo, quam infra cœlum, aut aërem existere. Præterquam quod respectu cœlorum non videtur habere aqua determinatum locum naturalem, et ita eo ipso, quod infra ipsam cœlum a Deo creatum est, ipsa sine ulla violentia ibi permanxit: non quidem tanquam in loco naturali, sed (ut ita dicam), neutro, sibiique non repugnante. Accedit, quod licet considerata particulari natura, et perfectione uniuscujusque corporis magis naturale videatur, ut perfectiora in superioribus locis sint collocata; nihilominus ad finem, quem in universi constitutione Deus intendit, potuit alius ordo esse convenientior, et ille ordo erit simpliciter naturalis secundum naturam universalem, quidquid sit de particulari, ut infra de situ elementorum aliqua ex parte dicemus. Atque eadem ratione potest talis constitutio aquarum supra cœlos non vocari miraculum, quamvis Ascanius supra, etiam perenne miraculum in hoc opere admittere non vereatur. Sed certe licet secundum humanam rationem sit res mirabilis, quia preter humanam rationem esse videtur: si tamen ita factum est, non est proprie miraculum, tum quia non est novum, nec extraordinarium, sed quasi lege extraordinaria statutum: tum etiam, quia postquam semel factum est, sine ulla supernaturali actione conservatur, et in principio ad convenientem universi constitutionem, propter alias rationes divinæ providentiae pertinere potuit.

14. *Quarta difficultas quanam de causa manserint aquæ supra cœlos.*—*Prima causa ex Cyrillo, Epiphanius, Josepho, Beda, Richardo, Magistro.*—Additur vero quarta difficultas, per quam etiam præcedens augetur, et responsio illius enervatur, quia nulla ratio, vel commoditas universi cogitari potest, propter quam elementares aquæ supra cœlum stellatum collocata fuerint. Ad hanc enim difficultatem evadendam variæ rationes a Patribus excogitatae sunt, quæ certe non satisfaciunt. Una est Cyrilli, quam supra his verbis proponit: *Cum futurum erat, ut propter agriculturam opus esset aquis, constituit aquas supra cœlos, ut cum terra pluviarum irrigatione indigeret, paratum sit a natura ad hoc cœlum.* Imo Epiphanius putat, quod factum legimus Genes. 7: *Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, et cataractæ cœli apertæ sunt, et facta est pluvia super terram,* de illis aquis esse intelligendum, etc. Et Josephus etiam dixit illud *crystallum* (sic

enim aquas illas vocat) *humidum esse, et ad pluvialem utilitatem, quæ sit ex terra imbris, congrue fabricatum esse.* et Beda, lib. de Natura Rerum, cap. 8, eamdem rationem refert, dicens: *Servatas esse aquas ad inundationem diluvii, et non improbat, quamvis aliam rationem magis probet, et Richardus Pampolitanus, in Psal. 148, ut Ascanius supra refert, dixit: Aquas illas defluere per pluvias, quamvis non nisi missas, quod etiam refert ex Magistro sentiarum, in Psalm. 143.*

15. *Exploditur multipliciter.*—Verumtamen ratio hæc, ut a Cyrillo proponitur, accommodatissima est pro aquis, quas Deus ligavit in nubibus suis, ut dicitur Job 26, de aquis autem supra cœlos incorruptibiles parum profecto accommodata est. Quomodo enim aquæ illæ ad irrigandam terram descenderent, nisi vel penetrando cœlos in eodem loco cum ipsis permanentes, vel dividendo illos, sicut aerem descendendo patiuntur, et loco movent. Alterum autem est miraculosum, alterum perfectioni cœli repugnans. Est etiam alienum a suavi et omnipotenti providentia Dei, quasi non valuebit alio faciliori modo, et magis connaturali terræ, et inferioris orbis necessitatibus providere. Accedit, quod tales aquæ per ignem descendentes, vel illum extinguenter, vel ab illo consumerentur, nisi Deus peculiari et novo miraculo item componeret. Propter quæ incredibile etiam est, quod de aquis diluvii dicitur, nullumque fundamentum habet in littera Genesis, ut per se patet, et ex dicendis magis constabit. Deinde est nova difficultas, si tanta multitudo aquarum tunc e cœlo cedidit, vel aliis temporibus cadit, an locus, quem ibi occupabant, vacuus maneat, vel novo corpore creato, aut aliis partibus aquæ rarefactis repleatur; nihil autem horum sine novo opere miraculoso, vel valde præternaturali cogitari potest. Hæc ergo ratio difficultatem non evanescat, sed illam potius auget.

16. *Secunda causa bipartita ex Justinino Martyre, Hilario, Theodoreto, Beda.*—*Refellitur prior pars.*—*Confirmatio.*—Aliam ob causam dicitur esse necessaria aqua illa supra cœlum, ad temperandam ignitam et ardente naturam cœlorum, ne actione sua cetera corpora corrumpant. Hanc rationem probat Justinus Martyr, dicta quæst. 93, et declarat hoc temperamentum fuisse necessarium, tum ad stabilitatem firmamenti, quasi per resistentiam, quam aqua illa adhibet, ne astro suo calore firmamentum destruant; tum etiam ad temperationem inferioris aeris, et ad conser-